

- *Ефективност на обучението* •
- *Teaching Efficiency* •

ОТНОШЕНИЕ НА УЧИТЕЛИТЕ КЪМ ВЪТРЕШНОТО И ВЪНШНОТО ОЦЕНЯВАНЕ ПО ПРИРОДНИ НАУКИ

Адриана ТАФРОВА-ГРИГОРОВА

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Национално външно оценяване съществува в повечето развити страни, в това число почти всички страни от Европейския съюз. Чрез такова, основано на стандарти оценяване, може да се определи степента, до която учениците са постигнали очакваните резултати, заложи в Държавните образователни изисквания за учебно съдържание. Главни действащи лица в процеса на оценяване са учителите. Тяхното отношение към външното и вътрешното оценяване по природни науки беше проучено чрез анкетиране. Анкетната карта съдържа 42 затворени и отворени въпроса, разпределени в три категории: Данни за изследваната извадка, Отношение към външното оценяване и Отношение към вътрешното оценяване. Отговорите на анкетираните лица най-общо свидетелстват за положителни нагласи към оценяването в образованието и по-специално към външното оценяване. Учителите одобряват тестовите като инструментариум за проверка на постиженията, но повечето от тях смятат, че тестовите трябва да включват по-разнообразни въпроси. Същевременно те изразяват мнение, че основна причина за неуспеха на учениците е несистемното учене, проява на лошата дисциплина. Анализът на мненията на учителите може да даде ценна информация за тези, които определят политиката в областта на образованието и по този начин да допринесе за усъвършенстване на националните оценявания.

Keywords: national external assessment, internal assessment, survey, education questionnaire, science teachers

Въведение

С въвеждането и утвърждаването на Държавните образователни изисквания за учебно съдържание¹⁾ и разпределянето на учебните предмети по Културно-образователни области (КОО)²⁾ се появи не само възможност, но и необходимост от оценяване на знанията и уменията на учениците в края на всеки образователен етап (IV, VII, XII клас) чрез национални стандартизирани изпити. Централизирано систематичното измерване на постиженията на учениците чрез национални тестове, което за краткост ще наричаме външно оценяване, се провежда в много страни. Основната му цел е мониторинг на функционирането и резултатите на отделните училища, региони и актуалното състояние на националната образователна система [1, 2]. В условията на равнопоставеност и единни критерии за оценка, чрез външното оценяване може да се провери доколко са постигнати заложените в държавните образователни изисквания очаквани резултати. Така родителите ще имат реална представа за нивото на подготовка на децата си, а учителите ще получат възможност за самооценка и коректив на работата си.

Във всички страни оценяването на учениците е неразделна част от учебния процес, като многообразието от форми и техники е голямо. В почти всички европейски страни се използват национални тестове³⁾, които се основават на процедури, установени на централно равнище, за да се гарантира съпоставимост на резултатите на учениците. С изключение на няколко държави, между които са Обединеното кралство, Франция, Швеция, Ирландия, националните тестове са сравнително нова форма на оценяване на учениците в Европа. Националните тестове служат като „огледало“ за училищата и учителите и по този начин ги стимулират да подобряват качеството на образованието [3].

В България външно оценяване се проведе за първи път през 2006/2007 учебна година. За българските учители, като изключим държавните зрелостни изпити и различните конкурсни изпити с цел селекция на учениците, външното оценяване е нова форма на контрол и като такава, има нужда от обсъждане и развитие.

Във връзка с разработване на рамка за външно оценяване и методология за конструиране на надежден и валиден инструментариум за оценяване по проект „Разработване на система за оценка на качеството на средното образование“, Дейност 2, през ноември 2009 г. беше проведена анкета с преподаватели в КОО „Природни науки и екология“ 4.-12. клас⁵⁾.

Анкетирането има за цел да се проучи мнението на учителите за различни страни на провежданото в българските училища външно оценяване, за да

послужи при разработването на рамка и стратегия за провеждане на национално стандартизирано външно оценяване.

Опитът на учителите и техните предложения ще се имат предвид при разработване на методология за конструиране на надежден и валиден инструментариум за външно оценяване. Паралелното проучване на наблюденията и мненията им за вътрешното и външното оценяване може да се използва като добра основа за съгласуването на двата вида оценяване.

Анкетна карта

Анкетната карта съдържа въпроси от затворен тип и комбинирани въпроси — с избираеми и свободни отговори. Към всеки въпрос се предлага списък от предвидени отговори. Анкетираните учители трябва да посочат най-адекватния според тях отговор или да посочат няколко отговора, като броят им се определя свободно, което е указано изрично. В някои случаи на анкетираните лица се дава възможност да изкажат свободно мнението си, ако то не съответства на нито един от предложените отговори. Има и въпроси, при които се изисква кратко аргументиране на избрания отговор.

Анкетата се състои от 42 въпроса, разделени в три категории: I. Общи въпроси; II. Вашето отношение към външното оценяване; III. Вашето отношение към вътрешното оценяване.

Времето, необходимо за попълване на анкетата, е 40 минути.

Извадка

Извадката анкетираните учители е направена по метода на квотите [4,5]. Методът на квотите има „предимството, че винаги е приложим независимо от това за каква съвкупност става дума...Този метод е по-евтин в сравнение с анкетите по адреси“ [4]. Избрани са класическите променливи като пол, възраст, образование и т.н. — такива, каквито съществуват в генералната съвкупност от всички учители по природни науки в България.

Анализ на резултати от анкетата

Общи въпроси — данни за извадката

Първата част на анкетната карта съдържа 13 въпроса, които имат за цел да предоставят данни за изследваната извадка. Анкетиран са 136 учители по природни науки от 27 училища. Разпределението им по вид населено място, възраст, пол, стаж, образование и квалификация, вид на училището и предме-

та, по който преподават, са дадени в Приложение I. — таблици I.1 — I.5. Сред 136-те учители по-голямата част преподават в гимназиалния курс (табл. I.4.), разпределени приблизително равномерно по предметни области (табл. I.5). Почти всички анкетирани са висшисти, като повечето от тях са магистри (табл. I.2.). Преобладават учителите с над двадесетгодишен стаж — 2/3 от всички анкетирани (табл. I.3), повечето от които са на възраст между 30 и 54 години (табл. I.1).

Отношение към външното оценяване

Втората част на анкетната карта съдържа 15 въпроса, чрез които се проучват нагласите на учителите по отношение на полза, начин на провеждане, формат, обем, структура и пр. на външното оценяване. Отчитат се и предложенията им за обогатяване и промени в инструментариума. Въпросите, групирани тематично и честотата на дадените отговори, изразена в проценти, са представени в Приложение II — таблици от II.1 до II.5. От анализа на данните в таблица II.1. и съответните кръстосани таблици [4] за връзката на въпрос №15 с останалите въпроси, могат да се направят изводите, които следват: (1) Външното оценяване безспорно е определено като необходимо — 3/4 от анкетираните са казали категорично „да“, при това близо една трета са удовлетворени и от формата на досега провежданото оценяване. „Противници“ на външното оценяване са само 12%; (2) Мнозинството от анкетираните, без значение дали това са привърженици или противници на външната форма на оценяване смята, че като продължителност, времето за провеждане на външното оценяване е достатъчно. 58% от поддръжниците обаче са на мнение, че инструментариумът за външното оценяване трябва да се обогати.

От данните в таблица II.2. могат да се направят заключения относно вижданията на учителите за учебното съдържание, обект на действащите ДООИ, учебни програми, учебници и учебни програми. Най-общо, удовлетворението на учителите е умерено: 63% считат, че включеното в ДООИ и учебните програми съдържание създава предпоставки за успеха на учениците във външното оценяване и също толкова на брой смятат, че нормативните документи се нуждаят от промяна. Повече от половината анкетирани одобряват учебното съдържание в учебниците и помагалата като база за успех на учениците.

Групата въпроси в таблица II.3. има за цел да се проучи дали учителите се възползват от резултатите от външното оценяване и затова ги търсят и обсъждат. Отговорите на въпрос № 14 показват, че учителите живо се интересуват от резултатите — те ги научават от различни източници — както инс-

титucionalни, като училището и съвещанията, организирани от РИО, така и собствени — Интернет и колеги. Впечатляващ процент анкетираните — 93%, обсъждат с колеги резултатите на учениците си, което говори за ангажираност и заинтересованост на учителите от постиженията на възпитаниците им. Почти 2/3 от анкетираните заявяват, че за да подобрят резултатите, правят промени в методиката на обучение, а повече от половината твърдят, че прочуват самостоятелно литературни източници в търсене на добри практики. Доколкото подобен тип въпроси са свързани с характеристики на личното поведение (личностната изява) на анкетираните, не можем да сме сигурни, че отговорите отразяват действителното, а не очакваното поведение.

Като главни причини за грешките, допускани от учениците, учителите посочват на първо място „несистемното учене“ (почти 80%), следвано от „възпроизвеждане на заученото, без логическо мислене“ (52%), „бързане“ (49%), „незаинтересованост на учениците“ (43%) и „недостатъчно време за овладяване на необходимите знания и умения“ (43%). КОО „Природни науки“ заема незавидното предпоследно място по брой учебни часове (11% от всички часове от 1 до 12 клас). Като се има предвид това и фактът, че природните науки са преди всичко експериментални, не е учудващ делът на учителите, които смятат, че времето за овладяване на необходимите знания и придобиване на съответните умения е недостатъчно. Това са 43% от изследваната извадка, което е над 2 пъти повече от отговорилите на същия въпрос преподаватели в други КОО (19%). Близко една трета от преподавателите сочат като причина за неуспеха на учениците и слабото владение на книжовния български език, въпреки че повечето задачи в тестовете за външно оценяване са с избираем отговор. За решаването на тези тестове езикови умения са необходими предимно за разбирането на кратки изречения и рядко за написването им (само в матурата се изискват такива умения). Учителите вероятно имат предвид слабото владение на книжовния език, което пречи при ученето и разбирането на учебното съдържание при слушане и четене.

Данните в таблица II.5. предоставят ценна информация за съставителите на инструментариума за външното оценяване. Най-общо тестовият метод на проверка постига одобрение — само 15% от респондентите го отхвърлят. Изцяло и частично одобряващите външното оценяване чрез тест са разделени по равно. „Квалифицирано“ мнозинство от над 2/3 е на мнение, че за всички ученици, независимо от възрастта им, тестовете трябва да включват и задачи със свободен отговор — мнение, което кореспондира с причините за ученическите грешки и предложенията на учителите за включването на различни

по вид задачи (въпрос № 26). Интересно е, че учителите проявяват известна консервативност по отношение на уменията, които трябва да се проверяват. Въпреки, че те отчитат запаметяването и липсата на логическо мислене като една от основните грешки на учениците, неубедителна част от анкетираните (между 30% и 40%) предлагат ключови умения — основа за постигането на природонаучна грамотност, да бъдат включени във външното оценяване. Такива умения, при това общи за природните науки, са: разбиране на научно-популярен текст, съставяне на кратък текст, обясняване на описани експерименти, решаване на типови изчислителни задачи. Умението за построяване и тълкуване на таблици, графики, диаграми, схеми, модели е основна ключова компетентност по природни науки според Европейската референтна рамка⁴⁾. В този смисъл това, че само половината от анкетираните учители считат, че това умение трябва да се проверява е учудващо като факт. Като се има предвид, че в природните науки най-често се преминава от думи в символи и схеми, ниският процент на респондентите, посочили „Преобразуване на информация от една в друга знакова система“ очевидно означава, че те не са разбрали смисъла на въпроса и той би трябвало да се формулира по друг начин.

Две трети от анкетираните одобряват формата на Държавния зрелостен изпит по трите предмета от КОО „Природни науки и екология“.

Отношение към вътрешното оценяване

Третата част на анкетната карта се състои от 14 въпроса, свързани с вътрешното оценяване, което са прави от самите анкетираните. При анализа въпросите са групирани в няколко категории (приложение III, табл. III.1.— III.3.), като се търси връзка с аналогично зададени въпроси за външното оценяване.

Категорията, назована условно „Инструментариум и честота на осъществяването на вътрешното оценяване“, обхваща 4 въпроса, които дават информация за начините и средствата, с които учителите оценяват учениците си. Въпрос № 26 от Част II се отнася до желанията и предложенията за включване на задачи, проверяващи определени умения. Въпрос № 31 (таблица III.1.) третира същите умения, но като реално проверявани при вътрешното оценяване. При съпоставяне на отговорите на респондентите на въпроси №№ 26 и 31 се оказва, че има съгласуваност между повечето отговори, т.е. уменията, които учителите проверяват са същите, които биха искали да се проверяват при външното оценяване.

Например: 51% от учителите проверяват „Построяване и тълкуване на таблици, графики, диаграми, схеми, модели“, 50% заявяват, че това умение

трябва да се оценява и външно. Еднакъв брой анкетирани (41%) изпитват учениците си да обясняват извършени експерименти и точно толкова смятат, че това трябва да се проверява и при външното оценяване.

68% от респондентите искат тестовете за външно оценяване да съдържат различни типове задачи и значително повече — 90% заявяват, че го правят в действителност.

Въпроси №№ 38 и 39 се отнасят до прилагането на съвременни методи на обучение, при които се развиват определени необходими умения като наблюдателност, логическо мислене, работа в екип, практически умения. Отговорите на тези въпроси характеризират методическата работа на всеки учител и затова не можем да сме сигурни доколко тези отговори отразяват реалността или по-скоро са нагласени според очакванията към учителя като обучител.

В таблица III.2. са обединени резултатите, отнасящи се до работата на учителите за преодоляване на затрудненията и грешките на техните ученици. Повече от половината учители декларираят, че използват личностноориентиран подход в работата си, но същевременно само половината заявяват, че разполагат с конкретна информация за затрудненията на всеки ученик, а 1/5 обсъждат само грубите грешки и то само понякога, когато са допуснати от много ученици. Все пак 78% твърдят, че коментират редовно допуснатите от учениците им грешки.

Особен интерес представлява взаимовръзката между въпросите, отнасящи се до причините за грешките на учениците при външното (№ 28 от Част II) и вътрешното (№ 37 от част III) оценяване. Наличието на такава връзка е индикатор за сериозността, с която респондентите са се отнесли към зададените въпроси. От направения корелационен анализ се оказва, че между всички отговори има връзка между изразените от анкетираните мнения за източниците на ученическите грешки при външното и вътрешното оценяване. Висока степен на съгласуваност има относно слабото владение на книжовния български език и недостатъчното време за овладяване на необходимите знания и придобиване на съответните умения. Забележително е доверието към изследователския инструментариум — и при двата въпроса само 1% от респондентите считат, че инструментариумът е причина за грешките на учениците. Средно силна взаимовръзка между отговорите се открива за причини като: възпроизвеждане на заученото и несъсредоточеност, притеснителност, бързане. Несистемното учене е основна причина за грешките при вътрешното оценяване за 88% от преподавателите, а при външното — 79% са посочили тази причина.

Трите въпроса в таблица III.3. се отнасят директно до вижданията на учителите за връзката външно — вътрешно оценяване. Само 3,7% са на мнение, че такава връзка няма. 2/3 са категорични, че е налице връзка между методите на вътрешното и външното оценяване (В № 40, табл. III.1.). Само 35% обаче смятат, че анализът на резултатите от външното оценяване им помагат за усъвършенстване на вътрешното оценяване, а малко повече от половината заявяват, че това отчасти е така (В № 41, табл. III.1.). Въпреки всичко повечето учители възнамеряват да се справят с вътрешното оценяване със собствени сили — само 27%, и още по-малко — 6,6% съответно, заявяват нужда от външна помощ — квалификация и експертна помощ (В № 42, табл. III.1.).

Най-голяма категоричност в мненията проличава по отношение на създаването на стратегия за провеждане на национално стандартизирано външно оценяване и единни критерии за оценяване и оценъчни скали за реализиране на вътрешното и външното оценяване — съответно 71% и 85% от анкетираните.

Общи изводи

Анализът на резултатите от анкетата на учителите по природни науки дава възможност за усъвършенстване на процедурата за външно оценяване в следните насоки: (1) Учителите приемат външното оценяване като необходима форма на проверка на постиженията на учениците; (2) Те искат да има стратегия за национално стандартизирано външно оценяване, единни критерии за оценяване и оценъчни скали за вътрешното и външното оценяване; (3) Тестовите като средство за оценяване се одобряват, но инструментариумът трябва да се подобри, като за всички възрастови групи ученици се включат освен задачи с избираем, и задачи със свободен отговор. Задачите трябва да проверяват разнообразни умения; (4) Необходимо е да се създадат условия за по-добро информиране на учителите за резултатите от външното оценяване; (5) Учителите са наясно с причините за грешките на учениците, които са едни и същи, независимо дали оценяването е външно или вътрешно. Сред тези причини на преден план изпъква „несистемното учене“. Това е фактор, който е свързан с лошата дисциплина в училище, включително отсъствия, а не с методиката на преподаване и контрола на постиженията. Инструментариумът не се сочи като причина за грешките; (6) Недостатъчното време за усвояване на учебното съдържание е фактор, който влияе върху резултатите от външното и вътрешното оценяване. Този фактор е свързан с учебното време, предвидено за предметите от КОО „Природни науки и екология“ и с Държав-

ните образователни изисквания и учебните програми. Мнозинството учители желаят промяна в нормативните документи.

Мнението на учителите е важен индикатор за състоянието на обучение-то по природни науки и би трябвало сериозно да се отчита при вземане на управленски решения по отношение на училищното образование.

Благодарност. Изследването е проведено по проект „Разработване на система за оценка на качеството на средното образование“. Дейност 2 „Разработване на рамка за външно оценяване и методология за конструиране на надежден и валиден инструментариум за оценяване; определяне на връзката и съпоставимостта на резултатите между отделните цикли“. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007 — 2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз. Съкратена версия на настоящето изследване е докладвана на 44-та Национална конференция на учителите по химия, София, 24-26 юни 2011 г.

БЕЛЕЖКИ

1. Наредба № 2 от 18.05.2000 г. за учебното съдържание Обн. — ДВ, бр. 48 от 13.06.2000
2. Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план Обн., ДВ, бр. 67 от 27.07.1999 г., в сила от 27.07.1999 г.
3. National Testing of Pupils in Europe: Objectives, Organisation and Use of Results. Report of EACEA P9Euridice, 2009
4. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/109EN.pdf
5. Ключови компетентности — европейска референтна рамка. Министерство на образованието и науката, София, 2007.
6. Анкетирането е осъществено от Центъра за контрол и оценка на качеството на училищното образование — МОМН.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Mons N.** *Les nouvelles politiques éducatives*. PUF, Paris, 2007.
2. **Mons, N.** Effets théoriques et réels des politiques d'évaluation standardisée. *Revue française de pédagogie*, **169**, 99-140 (2009).
3. **Thélot C.** Évaluer l'École. *Études* **397**, 323-334 (2002).
4. **Гиглион, Р., Б. Маталон.** *Социологическите анкети — теория и практика*. Наука и изкуство, София, 2005.
5. **Singly, F.D.** *Le questionnaire. L'enquête et ses méthodes*. Armand Colin, Paris, 2008.

ПРИЛОЖЕНИЕ I. Общи въпроси за състава на извадката

Таблица I.1. Местоживеене, възраст, пол

	Населено място		Възраст			Пол	
	Град	Село	26 – 29	30 – 54	55 – 64	Жена	Мъж
%	83,1	16,9	1,5	75,0	23,5	89,7	10,3

Таблица I.2. Образование и квалификация

	Образование		Образователно-квалификационна степен			
	Полувисше	Висше	Бакалавър	Магистър	Доктор	Друга
%	6,6	93,4	13,2	85,30	0	1,5

Таблица I.3. Стаж

	Учителски стаж, г.					
	До 5	6-10	11– 20	21 – 30	31 – 40	Над 41
%	2,2	4,4	27,9	42,6	22,8	2,2

Таблица I.4. Вид училище и училищна степен, в която учителят преподава

	Училище			Училищна степен			
	Основно	Гимназия	ПГ	СОУ	Начална	Прогим- назиална	Гимназия
%	16,9	26,5	11,8	44,9	20,6	17,6	61,8

Таблица I.5. Учебен предмет, по който преподава учителят и участие в квалификационни курсове през последните 3 години

	Учебен предмет					Участие в квалифика- ционни форми	
	Човекът и приро- дата	Физика и астро- номия	Химия и опаз- ване на окол- ната среда	Биология и здравно образование	Непо- сочено	Да	Не
%	29,4	22,8	22,1	21,3	4,4	62,5	37,5

ПРИЛОЖЕНИЕ II. Отношение към външното оценяване
(Въпросите, предполагащи повече от един отговор, са означени с *)

Таблица II.1. Мнения за сегашното външно оценяване (В№№ 15—18)

Въпрос	Да %	Не %	Отчасти %	Нямам мнение %
15. Необходимо ли е външно оценяване?	75,0	11,8	2,5	0,7
16. Удовлетворява ли Ви форматът на външното оценяване в сегашния си вид?	34,6	14,0	50,0	1,5
17. Достатъчно ли е времето (като продължителност) за провеждане на външното оценяване?	81,6	18,4		14,0
18. Необходимо ли е да се обогати диагностичният инструментариум?	52,9	33,1		

Таблица II.2. Нормативните документи и учебниците като база за външното оценяване (В№№ 19—21)

Въпрос	Да /%/	Не /%/
19. Обемът и структурирането на учебното съдържание в нормативните документи обезпечават ли успеха на учениците?	62,5	37,5
20. Обемът, структурирането и интерпретацията на учебното съдържание в учебниците обезпечават ли, успеха на учениците?	57,4	42,6
21. Обемът и структурирането на учебното съдържание в нормативните документи (ДОИ и учебни програми), и интерпретацията им в учебниците нуждаят ли се от промяна?	63,2	36,8

Таблица II.3. Отношение към резултатите от външното оценяване
(В№№ 14, 22, 23)

Въпрос	%
14*. Как се информирате за резултатите от проведено външно оценяване?	
Обсъждане в колектива/педагогическия съвет на училището	66,9
Квалификационни форми	3,7
Интернет	51,5
Ежегодни съвещания в началото на учебната година	58,1
Колеги	43,4
Родители на ученици	8,8
Медии	19,9
Друго	2,9
Нямам информация	2,2
22. Обсъждате ли с колеги резултатите от външното оценяване на Вашите ученици?	
Да	92,6
Не	7,4
Не ме интересуват резултатите от външното оценяване	0
23*. Ако резултатите на Вашите ученици от външното оценяване не Ви удовлетворяват, какви варианти на решение търсите?	
Правите промени в методиката на обучение	64,7
Включвате се в квалификационни форми	11,0
Проучвате специализирана литература	53,7
Разговорите с колеги учители	32,4
Провеждате дискусия в методическото обединение в училище	6,6
Посещавате уроци на Ваши колеги и провеждате дискусия	3,7
Търсите съдействие от ръководството на училището	5,1
Търсите специализирана помощ от експерти в оценяването	64,7
Друго	0

Таблица II.4. Причини за грешките на учениците (В№ 28)

Въпрос	%
28*. Кой са причините, според Вас, за допусканите грешки от учениците при проверката и оценката на постиженията им при външното оценяване?	
Несистемно учене	78,7
Несъсредоточеност	28,7
Притеснителност	30,1
Бързане	49,3
Възпроизвеждане на заученото, без логическо мислене	51,5
Липса на възможност за допълнително обучение на деца с проблеми в психо-физиологическото си развитие, деца със СОП♣	1,5
Недостатъчно използване на предлаганата възможност за допълнително обучение на деца с проблеми в психо-физиологическото си развитие, на деца със СОП	2,9
Недостатъчно време за овладяване на необходимите знания и придобиване на съответните умения	42,6
Неподходящ изследователски инструментариум	1,5
Слабо владееене на книжовния български език	30,1
Незаинтересованост на учениците	43,4
Друго	1,5

♣ СОП — специални образователни потребности

Таблица II.5. Мнения и препоръки за инструментариума на външното оценяване (В№№ 24–27)

Въпрос	%
24. Може ли да се получи надеждна, обективна и пълна информация за знанията и уменията на учениците по природни науки, ако външното оценяване се осъществи с тест, съставен от различен тип задачи и проверяващ очакваните резултати според учебните програми?	
Да	42,6
Не	14,7
Отчасти	42,6
25. Освен задачи с изборен отговор, трябва ли да има и задачи със свободен отговор?	
Да, но само за учениците от 4., 5., и 6. клас	3,7
Да, но само за учениците от гимназиалния етап	26,5
Да, за всички ученици, независимо от възрастта им	67,6
Не	2,2
26*. Какво друго още е необходимо да се включи?	
Разбиране на научно-популярен текст	30,9
Съставяне на кратък текст	33,1
Построяване и тълкуване на таблици, графики, диаграми, схеми, модели	50,0
Решаване на типови изчислителни задачи (от 7. клас нагоре)	30,1
Преобразуване на информация от една в друга знакова система	6,6
Обясняване на описани експерименти	41,2
Изказване на мнение по предоставен им проблем	52,2
Друго	1,5
27. Намирате ли за удачен формата на ДЗИ по природни науки - 2 части, от които в едната са задачи с един верен от 4 дадени отговора, а в другата са друг тип задачи (със свободен отговор, за сравняване, за допълване и др.)?	
Да	66,9
Не	33,1

ПРИЛОЖЕНИЕ III. Отношение към вътрешното оценяване

Таблица III.1. Инструментариум и честота на осъществяването на вътрешното оценяване (В№№ 31, 32, 38, 39)

Въпрос	%
31*. С какви средства си служите Вие за проверка и оценка на постиженията на учениците в обучението по природни науки?	
Тест, съставен само от задачи с избран отговор	24,3
Тест, съставен от различни типове задачи	89,7
Разбиране и тълкуване на научно-популярен текст	19,9
Съставяне на кратък текст	26,5
Построяване и тълкуване на таблици, графики, диаграми, схеми, модели	51,5
Решаване на типови изчислителни задачи (от 7. Клас нагоре)	38,2
Преобразуване на информация от една в друга знакова система	7,4
Обясняване на извършени експерименти	41,2
Изказване на мнение по предоставен им проблем	57,4
Разказване на части от урока	34,6
Друго	0
32*. Колко често осъществявате проверката и оценката на постиженията на учениците си?	
По време на всеки урок	63,2
Веднъж седмично	16,9
Веднъж месечно	14,0
Когато се приключва с изучаването на даден дял (тематичен цикъл) в учебното съдържание	83,8
По време на годишния преговор	39,7
Рядко	0
Когато ми остане време	3,7
Друго	0
38. Колко често използвате в работата си интерактивни методи, работа в малки групи, в екип?	
Ежедневно	20,6
Веднъж в седмицата	30,1
Веднъж в месеца или по-рядко	47,8
Никога	1,5

39. Използвате ли демонстрационен и лабораторен експеримент за развиване на наблюдателността, логическото мислене и практическите умения на учениците?	
Да, често	47,8
Да, но рядко, защото	49,3
Не, защото	2,9

Таблица III.2. Преодоляване на затрудненията и грешките на учениците
(В№№ 29, 30, 33 – 37)

Въпрос	%
29*. Имате ли информация за затрудненията, които срещат Вашите ученици при овладяване на учебното съдържание?	
Разполагам с конкретна информация за затрудненията на всеки ученик	49,3
В известна степен	52,9
Не разполагам с такава информация	0
Нямам време и възможност да проверявам и оценявам постиженията на учениците си	0
Не се интересувам от индивидуалните възможности и от конкретните постижения и затруднения на учениците си	0
Друго	0
30*. Как работите в процеса на педагогическо взаимодействие в съответствие с възможностите, интересите и потребностите на Вашите ученици:	
Прилагам личностно ориентиран подход	58,8
Не разполагам с време и възможности за личностно ориентиран подход	3,7
Понякога отделям време и внимание на учениците, които срещат затруднения при овладяване на учебното съдържание	58,1
Ако ми остане време, поставям индивидуални задачи на бързо справящите се с поставените в урока задачи ученици	47,1
Друго	0
33. Отделяте ли време в ежедневната училищна практика за коментар на допуснатите грешки от учениците в резултат на реализираните от Вас проверка и оценка на знанията и уменията им?	
Да, редовно намирам време за коментар на допуснатите грешки	77,9
Не, няма време в уроците за коментар на допуснатите грешки	2,2
Понякога, когато е наложително и са допуснати груби грешки от много ученици	19,9
По-важно е да се усвояват нови знания, а не да се връщаме към допуснатите грешки	0
Друго	0

34*. Как правите коментара на допуснатите грешки от учениците?	
Индивидуално за всеки ученик	50,0
Обобщено анализирам допуснатите от класа грешки	83,8
Винаги само устно и продължавам с преподаването на новите знания	11,0
Поставям аналогични задачи и отново коментираме след това, ако са допуснати аналогични грешки	43,4
Учениците записват допуснатите грешки и ги коригират с моя помощ	16,2
Друго	0
35. Колко често поставяте домашна работа на учениците в съответствие с допуснатите от тях в урока грешки?	
Винаги, когато има допуснати грешки от болшинството ученици в класа	31,6
Често, но невинаги	46,3
Случвало се е, макар че това не е обичайната ми практика	20,6
Никога	0
36. Проверявате ли домашната работа на учениците, като коментирате допуснатите грешки?	
Да, винаги	74,3
Не, никога	3,7
Понякога, когато има време	22,1
37*. Кой са причините, според Вас, за допусканите грешки от учениците при проверката и оценката на постиженията им, когато ги реализирате Вие?	
Несистемно учене	88,2
Несъсредоточеност	34,6
Притеснителност	21,3
Бързане	39,0
Възпроизвеждане на заученото, без логическо мислене	66,9
Липса на възможност за допълнително обучение на деца с проблеми в психо-физиологическото си развитие, деца със СОП	2,9
Недостатъчно използване на предлаганата възможност за допълнително обучение на деца с проблеми в психо-физиологическото си развитие, на деца със СОП	3,7
Недостатъчно време за овладяване на необходимите знания и придобиване на съответните умения	43,4
Неподходящ изследователски инструментариум	0,7
Слабо владееие на книжовния български език	25
Незаинтересованост на учениците	45
Друго	0

**Таблица III.3. Връзка между вътрешното и външното оценяване
(В№№ 40 — 42)**

Въпрос	%
40. Има ли връзка между методите от диагностичния инструментариум, използван за целите на вътрешното оценяване и методите, използвани при външното оценяване?	
Да	67,6
Не	3,7
Отчасти	28,7
41. Анализът на резултатите от външното оценяване помогнал ли Ви е в някаква степен да усъвършенствате методическия си подход и инструментариума за проверката и оценката на постиженията на учениците, с които работите?	
Да, много	35,3
Не, по никакъв начин	11,0
Отчасти	53,7
42*. Какво е необходимо да се направи за синхронизиране на външното и вътрешното оценяване?	
Да се разработи стратегия за провеждане на национално стандартизирано външно оценяване и да се предложи надежден и валиден инструментариум	70,6
Да се осъществи квалификация на учителите за реализиране на вътрешното оценяване	27,2
Да се потърси експертна помощ с цел усъвършенстване на вътрешното оценяване	6,6
Да се създадат единни критерии за оценяване и оценъчни скали за реализиране на вътрешното и външното оценяване	84,6
Друго	1,5

TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS SCIENCE EXTERNAL AND INTERNAL ASSESSMENT

Abstract. National external testing exists in most industrialized countries, including in almost all EU countries. Such standards-based assessment seeks to determine to what extent elementary and secondary students meet certain expectations specified by national educational standards (State Educational Requirements). A survey focused on science teachers' attitudes towards national and internal examinations has been implemented. The questionnaire consists of 42 close and open ended questions divided in three categories: Sample survey data, Attitude towards external assessment, Attitude towards internal assessment. The analysis of the respondents' responses reveals on the whole, a positive attitude towards educational evaluation, particularly external assessment. As an assessment tool, teachers approve tests but they consider tests could be improved by of a variety of questions. At the same time they believe that the main reason for students' failure, in both external and internal testing, is bad school discipline manifested in lack of regular learning. The analysis of teachers' believes can be informative to policy makers and thus to contribute to the further improvement of national assessment.

✉ Dr. **Adriana Tafrova-Grigорова**,
Research Laboratory on Chemistry Education
and History and Philosophy of Chemistry,
Department of Physical Chemistry, University of Sofia,
1 James Bourchier Blvd., 1164 Sofia, BULGARIA
E-Mail: a_grigорова@yahoo.com